

УДК 37.013.42:316.454.4-057.875

DOI <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2026.111.04>

Бибик Д. Д.

orcid.org/0000-0001-9947-8503

КОГНІТИВНА СТІЙКІСТЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕСУРС ЗМІЦНЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНOSTІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Статтю присвячено теоретичному обґрунтуванню когнітивної стійкості студентської молоді як соціально-педагогічного ресурсу зміцнення соціальної згуртованості в умовах війни. Актуальність дослідження зумовлена зростанням інформаційно-психологічних загроз, дезінформації та необхідністю підвищення стійкості студентської молоді до маніпулятивних впливів у цифровому середовищі.

У дослідженні уточнено сутність когнітивної стійкості студентської молоді та обґрунтовано її як динамічний соціально-педагогічний ресурс, що формується в освітньому середовищі ЗВО й забезпечує здатність критично осмислювати інформацію, підтримувати когнітивний контроль, протидіяти маніпулятивним впливам, приймати виважені рішення та конструктивно взаємодіяти в умовах невизначеності. Доведено, що розвиток когнітивної стійкості сприяє зміцненню довіри, відповідальної комунікації, соціальної взаємодії та солідарності, а згуртоване освітнє середовище підсилює адаптаційні ресурси особистості.

Запропоновано авторську систему соціально-педагогічних механізмів формування когнітивної стійкості, що включає три взаємопов'язані блоки: освітньо-пізнавальний, соціально-комунікативний та ціннісно-громадянський. Їхня реалізація забезпечує розвиток критичного мислення, медіаграмотності, цифрової безпеки, відповідальної комунікації, громадянської відповідальності, студентського самоврядування, волонтерської діяльності, академічної мобільності, міжнародних молодіжних обмінів і міжкультурної взаємодії. Обґрунтовано, що комплексне впровадження цих механізмів сприяє розвитку когнітивної стійкості як соціально-педагогічного ресурсу зміцнення соціальної згуртованості студентської молоді.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання запропонованих механізмів у проєктуванні освітнього процесу, програмах соціально-педагогічного супроводу, розвитку студентського самоврядування, академічної мобільності, молодіжних обмінів і громадянських ініціатив у ЗВО.

Ключові слова: когнітивна стійкість, студентська молодь, соціальна згуртованість, соціально-педагогічні механізми, безпечне освітнє середовище, культурна ідентичність, молодіжні обміни, заклад вищої освіти.

Молодь є однією з ключових соціально-демографічних груп, від якої значною мірою залежить сталий розвиток держави, відтворення людського капіталу та забезпечення суспільних трансформацій. Саме молоде покоління виступає носієм інноваційного потенціалу суспільства, активно долучається до розвитку громадянського суспільства, модернізації освіти, науки й економіки. Водночас студентська молодь як найбільш освічена й соціально активна її частина є важливим суб'єктом суспільних змін, від рівня соціальної зрілості, відповідальності та здатності до конструктивної взаємодії якої значною мірою залежить майбутній розвиток країни.

Повномасштабна війна суттєво змінила умови соціалізації студентської молоді. Тривале перебування в ситуації невизначеності, інформаційно-психологічний тиск, вимушена міграція, дистанційне навчання та руйнування звичних соціальних зв'язків негативно впливають на психоемоційний стан молоді, особливості її взаємодії та процеси формування соціальної згуртованості. За таких умов особливого значення набуває розвиток внутрішніх ресурсів особистості, що забезпечують здатність критично осмислювати інформацію, приймати виважені рішення та конструктивно взаємодіяти з іншими.

Одним із таких ресурсів є когнітивна стійкість, яку доцільно розглядати не лише як психологічну характеристику, а й як соціально-педагогічний ресурс, що формується в освітньому середовищі закладу вищої освіти. Її розвиток сприяє критичному мисленню, усвідомленому прийняттю рішень, відповідальній поведінці та конструктивній соціальній взаємодії. Водночас соціальна згуртованість, заснована на довірі, спільних цінностях, партнерстві й почутті належності до академічної спільноти, посилює адаптаційний потенціал студентської молоді.

У сучасних умовах заклад вищої освіти постає не лише простором професійної підготовки, а й соціально-педагогічним середовищем, у якому створюються умови для розвитку когнітивної стійкості, громадянської відповідальності, культури діалогу та взаємної підтримки. Це актуалізує потребу в теоретичному осмисленні когнітивної стійкості як соціально-педагогічного ресурсу зміцнення соціальної згуртованості студентської молоді та обґрунтуванні механізмів її формування в освітньому середовищі закладів вищої освіти.

Аналіз наукових досліджень засвідчує, що проблема стійкості особистості в умовах криз, соціальних потрясінь і воєнних конфліктів є одним із пріоритетних напрямів сучасної психологічної, педагогічної та соціально-педагогічної науки. Особливу увагу приділено розвитку резильєнтності, психологічної та когнітивної стійкості, які розглядаються як важливі ресурси адаптації особистості до несприятливих умов життєдіяльності. Водночас простежується перехід від розуміння стійкості як сукупності індивідуальних якостей до її трактування як динамічного процесу, що формується у взаємодії особистісних, соціальних і середовищних чинників.

Одним із ключових понять, що дає змогу концептуалізувати процеси адаптації особистості до кризових і травматичних обставин, є резильєнтність (resilience). У працях Дж. А. Бонанно (G. A. Bonanno) та А. Д. Манчіні (A. D. Mancini) доведено, що реакції людей на потенційно травматичні події не зводяться виключно до дезадаптації або розвитку посттравматичних порушень, оскільки людина здатна зберігати відносно стабільний рівень психологічного та фізичного функціонування навіть після переживання втрат, криз і тривалого стресу [11]. Це дає підстави розглядати резильєнтність не як виняткову властивість окремих людей, а як один із нормативних варіантів позитивної адаптації до несприятливих життєвих обставин [10].

Розвиток уявлень про резильєнтність зумовив перехід від розуміння її як індивідуальної властивості до трактування як динамічного адаптаційного процесу. У такому розумінні резильєнтність не є сталою рисою особистості, оскільки формується завдяки взаємодії індивідуальних якостей, адаптаційних систем, соціальних зв'язків і ресурсів середовища А. С. Мастен (A. S. Masten) [12]. Важливе значення мають здатність до саморегуляції, конструктивного розв'язання проблем, усвідомлення власної відповідальності, підтримання продуктивної діяльності та встановлення стійких соціальних відносин. Такий підхід дає підстави розглядати когнітивні механізми як важливу складову адаптаційного процесу, що виявляється у здатності особистості осмислювати кризову ситуацію, гнучко переоцінювати досвід і знаходити конструктивні способи реагування на складні життєві обставини.

Подальший розвиток концепції резильєнтності пов'язаний із соціально-екологічним підходом М. Унгар (M. Ungar), який розширює індивідуально-психологічне трактування резильєнтності та акцентує увагу на взаємодії особистості із соціальним і культурним середовищем. Дослідник М. Унгар (M. Ungar) [15] пов'язує позитивну адаптацію не лише з внутрішніми ресурсами людини, а й з її можливістю отримувати доступ до психологічно, соціально, культурно та матеріально значущих ресурсів. Важливими є також здатність особистості використовувати ці ресурси та спроможність середовища надавати їх у формах, які відповідають її потребам і соціокультурному контексту. Такий підхід дає змогу розглядати резильєнтність як процес, розвитку якого сприяють сім'я, освітні заклади, громади та інші соціальні інституції.

Сучасні дослідження дедалі більше уваги приділяють когнітивним механізмам резильєнтності. Зокрема, Л. Нотебаерт (L. Notebaert) та співавтори доводять, що одним із важливих чинників позитивної адаптації до стресових подій є когнітивна гнучкість, яка забезпечує здатність людини переглядати способи інтерпретації ситуації, адаптувати власні когнітивні стратегії та підтримувати ефективне функціонування попри несприятливі обставини [13].

На відміну від резильєнтності, яка охоплює широкий спектр психологічних, емоційних, поведінкових і соціальних механізмів адаптації, когнітивна стійкість характеризує передусім здатність особистості підтримувати когнітивний контроль, критично осмислювати інформацію та приймати виважені рішення в умовах невизначеності. У межах цього дослідження когнітивну стійкість розглядаємо не як тотожне поняття резильєнтності, а як її когнітивний вимір, що набуває особливого значення в умовах війни та інформаційної невизначеності. Такий підхід створює теоретичне підґрунтя для осмислення когнітивної стійкості як самостійного наукового конструкта та її подальшого соціально-педагогічного обґрунтування.

Узагальнення наведених підходів свідчить, що когнітивну стійкість доцільно розглядати як один із структурних компонентів резильєнтності, який забезпечує здатність особистості підтримувати когнітивний контроль, критично осмислювати інформацію, гнучко переоцінювати досвід та приймати виважені рішення в умовах невизначеності.

Концептуальні засади дослідження стійкості особистості отримали подальший розвиток у працях вітчизняних учених, у яких проблема життєстійкості та резильєнтності розглядається з урахуванням сучасних суспільних трансформацій і воєнних викликів. Одним із найбільш ґрунтовних сучасних досліджень є монографія О. М. Кокуна «Життєстійкість і резильєнтність людини в сучасному світі: теорія, дослідження, практика» (2025), у якій систематизовано сучасні теоретичні підходи до розуміння життєстійкості та резильєнтності, розкрито їх психологічні механізми, чинники розвитку й практичні технології зміцнення в умовах війни. Як зазначає автор, що життєстійкість і резильєнтність є динамічними характеристиками особистості, розвиток яких визначається взаємодією індивідуальних ресурсів, соціального середовища та цілеспрямованої психологічної й освітньої підтримки [5]. Особливу увагу приділено можливостям розвитку цих якостей у професійній діяльності, освіті та кризовому консультуванні, що створює важливе теоретичне підґрунтя для подальшого соціально-педагогічного осмислення когнітивної стійкості студентської молоді.

Психологічний вимір забезпечення життєстійкості особистості ґрунтовно представлено в монографії О. Чиханцової «Психологічні основи життєстійкості особистості» (2021), у якій життєстійкість розглядається як інтегративний психологічний ресурс, що забезпечує здатність особистості ефективно долати стресові ситуації, адаптуватися до змін, підтримувати психологічне благополуччя та зберігати активну життєву позицію в умовах криз [9]. Особливу увагу приділено взаємозв'язку життєстійкості з особистісними ресурсами, саморегуляцією, самоефективністю, емоційною стійкістю та конструктивними стратегіями подолання труднощів. Такий підхід суттєво поглиблює розуміння внутрішніх психологічних механізмів забезпечення стійкості особистості, однак основний акцент зроблено на її психологічних характеристиках, тоді як соціально-педагогічні умови розвитку стійкості молоді залишаються поза межами спеціального аналізу.

Соціальний вимір життєстійкості особистості розкрито у фундаментальному дослідженні Т. М. Титаренко та Т. О. Ларіної «Життєстійкість особистості: соціальна необхідність та безпека» (2009), де життєстійкість визначено як соціально зумовлену властивість особистості, що формується у процесі взаємодії людини із соціальним середовищем. У центрі уваги дослідниць перебувають такі чинники, як система цінностей, життєві смисли, соціальна відповідальність, міжособистісна взаємодія та підтримка, які забезпечують здатність особистості зберігати активну життєву позицію, долати кризові ситуації та підтримувати конструктивні соціальні зв'язки. Такий підхід засвідчує, що життєстійкість має не лише психологічний, а й соціальний характер, оскільки формується під впливом суспільних відносин, соціальної взаємодії та включеності особистості у спільноту [8].

Соціально-педагогічний вимір забезпечення стійкості дітей та молоді розкрито у дослідженнях В. Амеїліної, Д. Бирик [1] та І. Савельчук [7], які обґрунтовують соціально-педагогічний супровід як комплексну систему підтримки розвитку життєстійкості дітей та молоді, що постраждали від війни. Обґрунтовано необхідність поєднання психосоціальної підтримки, безпечного освітнього середовища, розвитку внутрішніх ресурсів особистості, партнерської взаємодії та активної участі молоді у подоланні наслідків кризових подій [1]. Безпосередньо проблему формування соціальної згуртованості студентської молоді в освітньому середовищі закладу вищої освіти досліджують Д. Бирик та І. Савельчук [3]. Автори обґрунтовують освітньо-виховний потенціал університетського середовища у формуванні соціальної згуртованості через розвиток довіри, партнерської взаємодії, спільності цінностей і почуття належності до академічної спільноти, залучення студентів до студентського самоврядування, волонтерських і соціальних ініціатив, проєктної та позааудиторної діяльності. Такий підхід дає підстави розглядати освітнє середовище закладу вищої освіти як соціально-педагогічний простір, у якому створюються передумови для розвитку відповідальної взаємодії, взаємної підтримки та зміцнення соціальної згуртованості студентської молоді [3].

У дослідженні І. Савельчук обґрунтовано значення безпечного освітнього середовища як чинника формування соціальної успішності молоді та створення умов для розвитку соціальної активності, відповідальності, довіри, взаємодії й соціальної підтримки [6]. Представлені підходи розширюють соціально-педагогічне розуміння розвитку стійкості молоді, акцентуючи значення освітнього середовища та соціальної взаємодії у формуванні особистісних і соціальних ресурсів.

Узагальнення проаналізованих наукових підходів засвідчує поступовий перехід від індивідуалізованого розуміння резильентності до її процесуального та соціально-екологічного трактування. Резильентність формується у взаємодії особистісних, когнітивних і соціальних ресурсів та залежить від якості середовища, доступності підтримки й можливостей для соціальної участі. Це дає підстави розглядати когнітивну стійкість не лише як психологічний механізм адаптації особистості, а й як соціально-педагогічний ресурс, формування якого відбувається в освітньому середовищі закладу вищої освіти завдяки соціально-педагогічній підтримці, розвитку міжособистісної довіри, спільної діяльності та соціальної взаємодії.

Отже, аналіз вітчизняних і зарубіжних досліджень засвідчує, що основна увага науковців зосереджена на психологічних механізмах життєстійкості, резильентності та адаптації особистості до кризових умов, а також на ролі соціального й освітнього середовища у розвитку стійкості та соціальної взаємодії. Водночас когнітивна стійкість студентської молоді як соціально-педагогічний ресурс зміцнення соціальної згуртованості в умовах війни не набула достатнього теоретичного обґрунтування, що визначає наукову актуальність цього дослідження.

Метою статті є теоретичне обґрунтування когнітивної стійкості студентської молоді як соціально-педагогічного ресурсу зміцнення соціальної згуртованості в умовах війни, а також визначення соціально-педагогічних механізмів її формування в освітньому середовищі закладу вищої освіти.

Для досягнення поставленої мети використано комплекс взаємопов'язаних теоретичних методів дослідження: аналіз, порівняння, узагальнення та систематизацію наукових джерел – для визначення сучасних підходів до розуміння когнітивної стійкості, резильентності та соціальної згуртованості; структурно-функціональний аналіз – для обґрунтування взаємозв'язку когнітивної стійкості й соціальної згуртованості студентської молоді; метод теоретичного моделювання – для розроблення системи соціально-педагогічних механізмів формування когнітивної стійкості студентської молоді та визначення їх впливу на зміцнення соціальної згуртованості.

Заклад вищої освіти відіграє ключову роль у розвитку когнітивної стійкості студентської молоді, оскільки виступає не лише простором професійної підготовки, а й соціально-педагогічним середовищем становлення світогляду, ціннісних орієнтацій, соціальної відповідальності та культури взаємодії. В умовах війни його функції розширюються: університет має забезпечувати психологічно безпечне та підтримувальне середовище, створювати умови для критичного осмислення інформації, відкритого діалогу, рефлексії, відповідального прийняття рішень і конструктивної спільної діяльності [2; 14]. Саме в освітньому середовищі когнітивна стійкість переходить із площини індивідуальної психологічної характеристики у площину соціально-педагогічного ресурсу, оскільки її розвиток підтримується через взаємодію студентів і викладачів, участь у освітніх, громадських та волонтерських ініціативах, досвід взаємодопомоги й спільного розв'язання проблем. Університетське освітнє середовище, засноване на довірі, соціальному партнерстві, академічній доброчесності та повазі до культурного розмаїття, сприяє не тільки збереженню когнітивної автономії студентів, а й зміцненню соціальної згуртованості академічної спільноти.

Для студентської молоді когнітивна стійкість є особливо значущою, оскільки період навчання у закладі вищої освіти пов'язаний з активним формуванням світогляду, ціннісних орієнтацій, професійної та громадянської ідентичності [4]. Одним із її важливих проявів є когнітивна гнучкість як здатність переглядати власні переконання за наявності нових аргументів і доказів, змінювати способи інтерпретації подій та адаптувати стратегії мислення до нових ситуацій або складних життєвих обставин. У студентському віці ця здатність має значний потенціал розвитку, однак може послаблюватися під впливом групової ідентифікації та когнітивних упереджень.

Когнітивну стійкість студентської молоді визначаємо як динамічний соціально-педагогічний ресурс особистості, що формується в освітньому середовищі та забезпечує здатність підтримувати когнітивний контроль, критично осмислювати інформацію, гнучко переоцінювати досвід, зберігати ціннісну послідовність, приймати конструктивні рішення й ефективно взаємодіяти з іншими в умовах невизначеності, тривалого стресу та суспільних викликів. Таке розуміння дає підстави розглядати когнітивну стійкість не тільки як індивідуальний механізм адаптації, а і як ресурс зміцнення міжособистісної довіри, відповідальної взаємодії та солідарності в академічній спільноті. Соціальна згуртованість, своєю чергою, постає колективним ресурсом, що ґрунтується на спільних цінностях, взаємній підтримці, почутті належності, готовності до співпраці та відповідальної спільної дії.

Когнітивна стійкість і соціальна згуртованість перебувають у взаємопідсилювальному зв'язку. Здатність окремих членів студентської спільноти критично осмислювати інформацію, регулювати власні реакції, приймати відповідальні рішення та конструктивно взаємодіяти сприяє зміцненню групової довіри й солідарності. Водночас згуртоване освітнє середовище посилює індивідуальні адаптаційні ресурси студентів, знижує рівень тривожності, забезпечує доступ до соціальної підтримки та створює умови для збереження когнітивної автономії особистості.

Оскільки когнітивна стійкість студентської молоді формується у процесі навчання, соціальної взаємодії та набуття життєвого досвіду, важливим є визначення соціально-педагогічних механізмів її розвитку в освітньому середовищі закладу вищої освіти. Вони сприяють здатності студентів критично осмислювати інформацію, приймати виважені рішення, конструктивно взаємодіяти та протидіяти деструктивним інформаційним впливам. Соціально-педагогічні механізми розглядаємо як сукупність умов, форм і методів організації освітнього процесу та соціальної взаємодії, спрямованих на розвиток когнітивної стійкості як ресурсу зміцнення соціальної згуртованості.

На цій основі доцільно виокремити систему взаємопов'язаних соціально-педагогічних механізмів, реалізація яких спрямована на розвиток когнітивної стійкості студентської молоді та зміцнення її соціальної згуртованості (табл. 1).

Запропонована система соціально-педагогічних механізмів відображає процес розвитку когнітивної стійкості студентської молоді та ґрунтується на їх функціональному призначенні в умовах освітнього середовища закладів вищої освіти. Вона об'єднує три взаємопов'язані блоки, кожен із яких виконує специфічну роль у розвитку когнітивної стійкості як соціально-педагогічного ресурсу зміцнення соціальної згуртованості.

Перший блок – освітньо-пізнавальний, що спрямований на розвиток когнітивних ресурсів особистості через створення безпечного й підтримувального освітнього середовища, розвиток критичного мислення, медіаграмотності, інформаційної культури та цифрової безпеки. Реалізація цих механізмів забезпечує формування когнітивного контролю, критичного осмислення інформації, інформаційної стійкості та здатності студентської молоді протидіяти маніпулятивним інформаційним впливам.

Другий блок – соціально-комунікативний, який орієнтований на набуття студентами досвіду конструктивної соціальної взаємодії через організацію спільної діяльності, студентське самоврядування, волонтерські практики, академічну мобільність, міжнародні молодіжні обміни та міжкультурну взаємодію. Саме практичний досвід співпраці, взаємодопомоги, діалогу та міжкультурної комунікації сприяє розвитку когнітивної гнучкості, відповідальності, толерантності до різних поглядів, взаємної довіри й готовності до колективної діяльності.

Третій блок – ціннісно-громадянський, що забезпечує формування світоглядних і ціннісних основ когнітивної стійкості. Він охоплює механізми розвитку громадянської відповідальності, культурної ідентичності та соціального партнерства, що сприяють усвідомленню спільних цінностей, зміцненню національної та громадянської ідентичності, розвитку соціальної відповідальності й готовності до активної участі в житті академічної спільноти та суспільства. Саме інтеграція освітньо-пізнавального, соціально-комунікативного та ціннісно-громадянського блоків забезпечує комплексний характер формування когнітивної стійкості студентської молоді та створює передумови для зміцнення соціальної згуртованості в умовах сучасних суспільних і безпекових викликів.

Отже, запропонована система соціально-педагогічних механізмів відображає цілісний підхід до формування когнітивної стійкості студентської молоді в освітньому середовищі закладу вищої освіти. Її особливістю є поєднання освітньо-пізнавального, соціально-комунікативного та ціннісно-громадянського блоків, які у взаємозв'язку забезпечують розвиток критичного мислення, когнітивної гнучкості, інформаційної стійкості, громадянської відповідальності та культури конструктивної взаємодії. Саме комплексна реалізація зазначених соціально-педагогічних механізмів сприяє формуванню когнітивної стійкості як

Таблиця 1

Соціально-педагогічні механізми формування когнітивної стійкості студентської молоді та їх вплив на зміцнення соціальної згуртованості

Блок	Соціально-педагогічний механізм	Інструменти реалізації	Вплив на формування когнітивної стійкості	Вплив на зміцнення соціальної згуртованості
I. Освітньо-пізнавальний	Створення безпечного та підтримувального освітнього середовища	психологічний і соціально-педагогічний супровід, наставництво, академічне консультування, інклюзивне та безпечне освітнє середовище	розвиток когнітивної автономії, зниження інформаційної тривожності, здатність до раціонального прийняття рішень	формування довіри, почуття належності до академічної спільноти, взаємопідтримки та психологічної безпеки
	Розвиток критичного мислення, медіаграмотності та інформаційної культури	фактчекінг, аналіз інформаційних кейсів, проблемно-орієнтоване навчання, дискусії, робота з різними джерелами інформації	критичне осмислення інформації, когнітивний контроль, розпізнавання маніпуляцій і дезінформації	відповідальна інформаційна поведінка, конструктивна комунікація, запобігання інформаційній поляризації
	Формування цифрової безпеки та кібергігієни	навчальні модулі з цифрової безпеки, тренінги з кібергігієни, моделювання інформаційних загроз, практики безпечної поведінки в цифровому середовищі	розвиток інформаційної стійкості, безпечна цифрова поведінка, протидія інформаційно-психологічним впливам	безпечна цифрова взаємодія, відповідальне використання цифрових ресурсів, зміцнення довіри в цифровому освітньому середовищі
II. Соціально-комунікативний	Організація спільної діяльності, студентського самоврядування та волонтерських практик	групові проєкти, соціальні ініціативи, студентське самоврядування, волонтерська діяльність, сервісне навчання (Service Learning)	розвиток когнітивної гнучкості, відповідальності, навичок спільного прийняття рішень і рефлексії	розвиток співпраці, взаємодопомоги, соціальної відповідальності, довіри та згуртованості академічної спільноти
	Академічна мобільність, молодіжні обміни та міжкультурна взаємодія	міжнародні молодіжні обміни, програми академічної мобільності, міжнародні проєкти, міжкультурні тренінги, віртуальна міжнародна співпраця	розвиток когнітивної гнучкості, відкритості до різних поглядів, толерантності до невизначеності, подолання стереотипів	міжкультурний діалог, взаємна довіра, повага до культурного різноманіття, зміцнення громадянської та європейської ідентичності
III. Ціннісно-громадянський	Формування громадянської відповідальності, культурної ідентичності та соціального партнерства	національно-патріотичні й громадянські проєкти, взаємодія з громадами, партнерство з громадськими організаціями, культурно-просвітницькі заходи	формування ціннісної послідовності, громадянської відповідальності, стійкості до маніпуляцій щодо історичної пам'яті та національної ідентичності	зміцнення соціальної солідарності, громадянської єдності, культурної ідентичності, готовності до суспільної взаємодії

Джерело: розроблено автором

соціально-педагогічного ресурсу, що створює передумови для зміцнення соціальної згуртованості студентської молоді в умовах сучасних суспільних і безпекових викликів.

Висновки. Проведений теоретичний аналіз засвідчив, що в умовах війни когнітивна стійкість студентської молоді набуває не лише психологічного, а й соціально-педагогічного значення. Її обґрунтовано як соціально-педагогічний ресурс, що формується в освітньому середовищі закладу вищої освіти та забезпечує здатність студентів критично осмислювати інформацію, протидіяти маніпулятивним впливам, приймати виважені рішення й конструктивно взаємодіяти в умовах невизначеності.

Доведено взаємозумовлений характер когнітивної стійкості та соціальної згуртованості: розвиток когнітивної стійкості сприяє зміцненню довіри, відповідальної комунікації, спільної діяльності й соціальної солідарності, тоді як згуртоване освітнє середовище посилює адаптаційні ресурси студентської молоді.

Практичне значення дослідження полягає у використанні запропонованих механізмів під час проєктування освітнього процесу, програм соціально-педагогічного супроводу, розвитку студентського самоврядування, академічної мобільності, молодіжних обмінів і громадянських ініціатив у закладах вищої освіти. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням структурно-функціональної моделі формування

соціальної згуртованості студентської молоді та експериментальною перевіркою ефективності запропонованих механізмів.

Використана література:

1. Амеліна В., Бирик Д. Соціально-педагогічний супровід розвитку життєстійкості дітей та молоді, що постраждали від війни. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2025. Вип. 29, т. 1. С. 4–17. DOI: <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2025-29-1-4-17>
2. Бирик Д., Савельчук І. Соціальна згуртованість молоді в Україні в умовах воєнного стану. *Social Work and Education*. 2023. Vol. 10, No. 1. P. 7–16. DOI: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.23.1.1>
3. Бирик Д. Д., Савельчук І. Б. Освітньо-виховний потенціал освітнього середовища закладу вищої освіти у формуванні соціальної згуртованості студентської молоді. *Науковий журнал Хортицької національної академії. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2026. № 1 (14). С. 69–77. DOI: <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2026-14-24>
4. Ідентичність і культурна стійкість України в умовах війни: молодь, нарративи, освітні та публіцистичні практики : колективна монографія / Т. Урись та ін. ; відп. ред. Т. Урись. Київ : Видавництво Людмила, 2026. 250 с. URL: <https://enpuir.udu.edu.ua/entities/publication/ce14daf8-9c43-4b43-9008-30069ac99e9d> (дата звернення: 2.07.2026).
5. Кокун О. М. Життєстійкість і резильєнтність людини в сучасному світі: теорія, дослідження, практика : монографія. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2025. 214 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744751/> (дата звернення: 2.07.2026).
6. Савельчук І. Б. Безпечне освітнє середовище як чинник формування соціальної успішності молоді. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2026. № 2 (17). С. 274–283. DOI: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.2\(17\).2026.361322](https://doi.org/10.31499/2618-0715.2(17).2026.361322)
7. Савельчук І. Б. Соціально-педагогічне середовище навчально-професійних студій як чинник формування інноваційного потенціалу майбутніх соціальних працівників. *Освітлогічний дискурс*. 2015. № 1 (9). С. 204–214. URL: <http://oaji.net/articles/2016/2923-1456739181.pdf> (дата звернення: 2.07.2026).
8. Титаренко Т. М., Ларіна Т. О. Життєстійкість особистості: соціальна необхідність та безпека. 2009. URL: http://lib.iitta.gov.ua/9065/1/Zhiznestoykost_lichnosti.pdf (дата звернення: 2.07.2026).
9. Чиханцова О. Психологічні основи життєстійкості особистості : монографія. Київ : Талком, 2021. 319 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/727629> (дата звернення: 2.07.2026).
10. Bonanno G. A., Chen S., Bagrodia R., Galatzer-Levy I. R. Resilience and Disaster: Flexible Adaptation in the Face of Uncertain Threat. *Annual Review of Psychology*. 2024. Vol. 75. P. 573–599. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-011123-024224>
11. Bonanno G. A., Westphal M., Mancini A. D. Resilience to loss and potential trauma. *Annual Review of Clinical Psychology*. 2011. Vol. 7. P. 511–535. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev-clinpsy-032210-104526>
12. Masten A. S., Narayan A. J. Child development in the context of disaster, war, and terrorism: Pathways of risk and resilience. *Annual Review of Psychology*. 2012. Vol. 63. P. 227–257. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-120710-100356>
13. Notebaert L., Clarke P. J. F., Meeten F., Todd J., Van Bockstaele B. Cognitive flexibility and resilience measured through a residual approach. *Anxiety, Stress & Coping*. 2024. Vol. 38, No. 1. P. 125–139. DOI: <https://doi.org/10.1080/10615806.2024.2353654>
14. Savelchuk I. Training of social workers in the innovative educational environment of a university: conceptual ideas and innovation mechanisms. *EUREKA: Social and Humanities*. 2019. No. 4. P. 59–66.
15. Ungar M. Social ecologies and their contribution to resilience. *The Social Ecology of Resilience: A Handbook of Theory and Practice* / ed. M. Ungar. Springer, 2012. P. 13–31. DOI: https://doi.org/10.1007/978-1-4614-0586-3_2

References:

1. Amelina V., Bybyk D. (2025) Sotsialno-pedahohichniy suprovod rozvytku zhyttiistiikosti ditei ta molodi, shcho postrazhdaly vid viiny [Socio-pedagogical support for the development of resilience of children and youth affected by war]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi*. Vol. 29, № 1. P. 4–17. DOI: <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2025-29-1-4-17> [in Ukrainian].
2. Bybyk D., Savelchuk I. (2023) Sotsialna zghurtovanist molodi v Ukraini v umovakh voiennoho stanu [Social cohesion of youth in Ukraine under martial law]. *Social Work and Education*. Vol. 10, № 1. P. 7–16. DOI: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.23.1.1> [in Ukrainian].
3. Bybyk D., Savelchuk I. (2026) Osvitno-vykhovnyi potentsial osvitnoho seredovyshcha zakladu vyshchoi osvity u formuvanni sotsialnoi zghurtovanosti studentskoi molodi [Educational potential of the higher education institution environment in fostering social cohesion among student youth]. *Naukovyi zhurnal Khortytskoi natsionalnoi akademii. Seriya: Pedahohika. Sotsialna robota*. Vyp. 1 (14). S. 69–77. DOI: <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2026-14-24> [in Ukrainian].
4. Identychnist i kulturna stiikist Ukrainy v umovakh viiny: molod, naratyvy, osvitni ta publitsystichni praktyky (2026) [Identity and cultural resilience of Ukraine under conditions of war: youth, narratives, educational and publicistic practices] : kolektyvna monohrafiia / T. Urys et al. ; ed. T. Urys. Kyiv : Vydavnytstvo Liudmyla. 250 p. URL: <https://enpuir.udu.edu.ua/entities/publication/ce14daf8-9c43-4b43-9008-30069ac99e9d> (data zvernennia: 2.07.2026) [in Ukrainian].
5. Kokun O. M. (2025) Zhyttiistiikist i rezylientnist liudyny v suchasnomu sviti: teoriia, doslidzhennia, praktyka [Hardiness and human resilience in the modern world: theory, research, practice] : monohrafiia. Kyiv : Instytut psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. 214 p. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744751/> (data zvernennia: 2.07.2026) [in Ukrainian].
6. Savelchuk I. B. (2026) Bezpechne osvitnie seredovyshche yak chynnyk formuvannia sotsialnoi uspishnosti molodi [Safe educational environment as a factor in shaping the social success of youth]. *Sotsialna robota ta sotsialna osvita*. No. 2 (17). P. 274–283. DOI: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.2\(17\).2026.361322](https://doi.org/10.31499/2618-0715.2(17).2026.361322) [in Ukrainian].
7. Savelchuk I. B. (2015) Sotsialno-pedahohichne seredovyshche navchalno-profesiinykh studii yak chynnyk formuvannia innovatsiynoho potentsialu maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv [Socio-pedagogical environment of educational and professional studies as a factor in the formation of the innovative potential of future social workers]. *Osvitlohichnyi dyskurs*. No. 1 (9). P. 204–214. URL: <http://oaji.net/articles/2016/2923-1456739181.pdf> (data zvernennia: 2.07.2026) [in Ukrainian].
8. Tytarenko T. M., Larina T. O. (2009) Zhyttiistiikist osobystosti: sotsialna neobkhdnist ta bezpeka [Personal hardiness: social necessity and safety]. Kyiv : Marych. URL: http://lib.iitta.gov.ua/9065/1/Zhiznestoykost_lichnosti.pdf (data zvernennia: 2.07.2026) [in Ukrainian].

9. Chykhantsova O. A. (2021) *Psykhologichni osnovy zhyttiistosti osobystosti* [Psychological foundations of the hardness of the individual] : monohrafiia. Kyiv : Talkom, 319 p. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/727629> (data zvernennia: 2.07.2026) [in Ukrainian].
10. Bonanno G. A., Chen S., Bagrodia R., Galatzer-Levy I. R. (2024) Resilience and Disaster: Flexible Adaptation in the Face of Uncertain Threat. *Annual Review of Psychology*. Vol. 75. P. 573–599. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-011123-024224>
11. Bonanno G. A., Westphal M., Mancini A. D. (2011) Resilience to loss and potential trauma. *Annual Review of Clinical Psychology*. Vol. 7. P. 511–535. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev-clinpsy-032210-104526>
12. Masten A. S., Narayan A. J. (2012) Child development in the context of disaster, war, and terrorism: Pathways of risk and resilience. *Annual Review of Psychology*. Vol. 63. P. 227–257. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-120710-100356>
13. Notebaert L., Clarke P. J. F., Meeten F., Todd J., Van Bockstaele B. (2024) Cognitive flexibility and resilience measured through a residual approach. *Anxiety, Stress & Coping*. Vol. 38, no. 1. P. 125–139. DOI: <https://doi.org/10.1080/10615806.2024.2353654>
14. Savelchuk I. (2019) Training of social workers in the innovative educational environment of a university: conceptual ideas and innovation mechanisms. *EUREKA: Social and Humanities*. No. 4. P. 59–66.
15. Ungar M. (2012) Social ecologies and their contribution to resilience. *The Social Ecology of Resilience: A Handbook of Theory and Practice* / ed. M. Ungar. Springer. P. 13–31. DOI: https://doi.org/10.1007/978-1-4614-0586-3_2

D. Bybyk. Cognitive resilience of student youth as a socio-pedagogical resource for strengthening social cohesion in wartime

The study refines the essence of university students' cognitive resilience, conceptualizing it as a dynamic socio-pedagogical resource cultivated within the educational environment of higher education institutions (HEIs). This resource underpins the capacity for critical reflection, cognitive control, resistance to manipulative influences, well-considered decision-making, and constructive interaction amid conditions of uncertainty. A mutually contingent relationship between cognitive resilience and social cohesion among university students is demonstrated: the development of cognitive resilience fosters trust, responsible communication, social interaction, and solidarity, whereas a cohesive educational environment, in turn, amplifies the adaptive resources of the individual.

The author proposes a systemic framework of socio-pedagogical mechanisms for fostering cognitive resilience, comprising three interconnected domains: educational-cognitive, socio-communicative, and value-civic. Their implementation facilitates the cultivation of critical thinking, media literacy, digital safety, responsible communication, civic responsibility, student self-governance, volunteering initiatives, academic mobility, international youth exchanges, and intercultural interaction. It is substantiated that the comprehensive integration of these mechanisms yields the development of cognitive resilience as a socio-pedagogical resource for consolidating social cohesion among university students.

The practical significance of the study lies in the applicability of the proposed mechanisms for designing the educational process, socio-pedagogical support programs, student self-governance initiatives, academic mobility schemes, youth exchanges, and civic initiatives within higher education institutions.

Key words: cognitive resilience, student youth, social cohesion, socio-pedagogical mechanisms, safe educational environment, cultural identity, youth exchanges, higher education institution.

Дата надходження статті до видання: 15.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 01.09.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 25.09.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу
CC BY 4.0